

Νέοι ειδικοί στο χώρο της Αρχαιομετρίας

Μεταπτυχιακά διπλώματα εξειδίκευσης, Ph.D. και M.Phil., σε ειδικά αντικείμενα Αρχαιομετρίας, απέκτησαν επάδια τρεις νέοι έλληνες επιστήμονες από γνωστά ακαδημαϊκά ιδρύματα της Μεγάλης Βρετανίας. Πρόκειται για τους Μιχ. Καπατόδη (Διπλωματούχο Μεταλλειολόγο-Μεταλλουργό του ΕΜΠ), Μυρτώ Γεωργακοπούλου (Πτυχιούχο Χημικό του Imperial College) και Κωνστ. Αθανασά (Διπλωματούχο Γεωλόγο του Π.Α.). Τα θέματα των διατριβών τους είναι προσανατολισμένα στη μελέτη ερευνητικών ζητημάτων του ελληνικού χώρου με αντικείμενα αρχαιομεταλλουργίας και απόλυτων χρονολογήσεων: α) Μ. Καπατόδης: «Copper smelting in the Early Bronze Age Southern Aegean: a technological and contextual analysis», Ph.D., εγκρίθηκε από το Department of Archaeology/University of Sheffield, Μ. Βρετανία, β) Μ. Γεωργακοπούλου: «Technology and organization of Early Cycladic Metallurgy: copper on Seriphos and Keros, Greece», Ph.D., εγκρίθηκε από το Institute of Archaeology, University College of London (UCL), Μ. Βρετανία και γ) Κ. Αθανασά: «Luminescence Geochronology of marine terraces in the Southern Peloponnese», M.Phil., εγκρίθηκε από το University of Wales, Aberystwyth, Μ. Βρετανία. Η Ομάδα Μελέτης Αρχαίων Μετάλλων και Παλαιοεργαλειολογίας στο Εργαστήριο Αρχαιομετρίας του Κέντρου «Δημόκριτος» συμμετείχε ουσιαστικά στην επίβλεψη και καθοδήγηση των δύο από τις τρεις παραπάνω μελετών (διδακτορικών διατριβών), μέσω επίσημων συνεργασιών της με τα αντίστοιχα πανεπιστήμια. Θεωμά συγχρηματοδότησονται στους νέους επιστήμονες και ευχές για παραγωγική συνέχιση των ερευνητικών τους δραστηριοτήτων στην Ελλάδα.

Ευρω-Μεσογειακή συνάντηση της Ε.Ε. για την Πολιτισμική Κληρονομιά

Με σκοπό την καταγραφή, τη διερεύνηση και τον καθορισμό των προτεραιοτήτων που θα υποστηρίξει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε θέματα Έρευνας και Τεχνολογίας (Ε&Τ) σχετιζόμενα με τη μεσογειακή πολιτισμική κληρονομιά, πραγματοποιήθηκε στη Μάλτα (15-17.6.05) συνάντηση εργασίας εμπειρογνομιώνων από πολλές μεσογειακές χώρες, μέλη και μη μέλη της Ε.Ε. Η συνάντηση έγινε εν όψει της προετοιμασίας του «F.P.7», δηλαδή του νέου προγράμματος-πλαίσου που θα εγκριθεί για να ισχύσει κατά την επταετία 2007-2013. Ήταν μία από τις ελαχίστες περιπτώσεις σε παρόμοιες συναντήσεις που στη συνάντηση συμμετείχαν ως προτεινόμενοι οι ίδιοι οι επιστήμονες που ασχολούνται ενεργά με σχετικά ζητήματα στις χώρες τους, κι έτσι ήταν δυνατό να καθοριστούν ως προτεραιότητες πολλά ζωτικής σημασίας θέματα Ε&Τ του μεσογειακού πολιτισμικού χώρου. Τα σχετικά θέματα, διακρίβεις, πρωτοκόλλα και συμφωνίες των τελευταίων ετών (π.χ. Βαλέα 1992, Βαρκελώνης 1995, Λισαβόνα 2000, Αθήνα 2002, Λονδίνο 2004 κ.α.) δεν παραγνωρίστηκαν, αλλά δόθηκε έξιση έμφαση και σε άλλες δράσεις, επιστημονικές μεθοδολογίες και στρατηγικές που δεν είχαν ως τώρα ενταχθεί στις προτεραιότητες. Τέτοιες είναι: η διεπιστημονική μελέτη αρχαίων και παραδοσιακών τεχνολογιών στην πολιτισμική κωιότητα της Μεσογείου, οι πολιτικο-οικονομικές αλληλεπιδράσεις τους με άλλες κατά την έννοια του χώρου και του χρόνου, η υποστήριξη τεχνολογιών προσομοιώσεων (ηλεκτρονικών και εργαστηριακών) και των μεθοδολογιών χρονολόγησης αρχαίων υλικών, η μελέτη και ανασύμβαση των μεσογειακών παλαιοεργαλειολογιών, η ανάγκη επιστημονικής τεκμηρίωσης για τη συντήρηση, προστασία και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς κ.ά. Η μερίμνα για τη συνεισφορά και εκπροσώπηση της χώρας μας στη συνάντηση ανήκε στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) του

Υπουργείου Ανάπτυξης, και σημαντικό μέρος από τις νέες προτεραιότητες που καταγράφηκαν προέρχονται από την ελληνική πλευρά. Οι αξιωματικοί της Ε.Ε. που συντόνισαν τη συνάντηση δήλωσαν απόλυτα ικανοποιημένοι από το νέο κείμενο που συντάχθηκε από τους εμπειρογνομιώνες και δεσμεύτηκαν να υποστηρίξουν ενεργά, με σκοπό να γίνει αποδεκτό ως Πρωτόκολλο Προτεραιοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Βασικά χαρακτηριστικά των προτάσεων του σχετικού προγράμματος (INCO-Med) που βρίσκεται σε ισχύ, αλλά και αυτών που θα ακολουθήσουν, είναι η συμπεριλαβή ερευνητικών ομάδων από μεσογειακές χώρες, τόσο μέλη όσο και μη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και η διασφάλιση της «συμπληρωματικότητας» και της ουσιαστικής συνεργασίας μεταξύ ομάδων. Πληροφορίες από τη συντονίστρια της συνάντησης Dr. J. Harper, e-mail: jennifer.harper@mcast.org.mt.

Νέο βιβλίο για τον αρχαίο σίδηρο του Γίργωφου Βαρουφάκη

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο ερευνητής της αρχαίας ελληνικής τεχνολογίας και πανεπιστημιακός καθηγητής Γίργωφου Βαρουφάκης, με το αναμοιβιζήτο συγγραφοικό χάρισμά του και με τεκμηριωμένη αφήγηση, προσελκύει και κερδίζει τους ειδικούς και μη αναγνώστες των έργων του. Το νέο του βιβλίο, με τίτλο *Η Ιστορία του σιδήρου από τον Όμηρο στον Ξενοφώντα*, είναι μια ολοκληρωμένη, επιστημονικά, πραγματικά για το ρόλο και την τεχνολογία του μετάλλου που έδωσε το όνομά του σε μια ολόκληρη εποχή, η οποία ανέτελε λίγο πριν από τη δύση της Χαλκοκρατίας και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Με τρόπο γλαφυρό, ο συγγραφέας «σκόπημα, αφηγείται να παρασυρθεί και να περιγράφει την ομορφιά των αρχαίων κειμένων και τις ανεπανάληπτες στιγμές των ηρώων του Ομήρου στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια». Το βιβλίο αναφέρεται εδώ γιατί το πολύτιμο θησαυρίσιμα των γνώσεων, συσχέτισεων και προεκτάσεων που παρέχει και προτείνει ο έμπειρος ερευνητής θα πρέπει να γίνει κείμενο και αεθρητρία παραπέρα σπουδής όλων όσοι ενδιαφέρονται ή μελετούν την αρχαία μεταλλουργία των «ελληνικών χωρών» και όχι μόνο. Με σκληρό εξώφυλλο, εμπνευσμένη έκδοση από τα Ελληνικά Γράμματα κι ένα εύληπτο εικαστικό του Αλέκου Φασιανού, το έργο έρχεται να προστεθεί ως ουσιαστική συνεισφορά και στην ειδική βιβλιογραφία του χώρου της Αρχαιομετρίας.

«Προϊστορική» μεταλλουργική κίνησης, έκθεμα στη ΔΕΘ 2005

Η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) του Υπουργείου Ανάπτυξης, με την ευκαιρία της παρουσίασης στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης (9-18.9.05) των Ε&Τ δραστηριοτήτων των επιστημονικών ιδρυμάτων που εποπτεύει, υποθέτησε φέτος την ιδέα προβολής ενός εκθέματος σχετιζόμενου με την προϊστορική μεταλλουργική τεχνολογία του Αιγαίου. Πρόκειται για το πλίγνο ομοίωμα μιας «φρεατώδους» μεταλλουργικής καμίνου παραγωγής πρώιμου χαλκού, κατά τα πρότυπα των ΠΜ-II ευρημάτων από την ανασκαφή της μεταλλουργικής θέσης Χρυσοκόμμο Ανατ. Κρήτης που αποκάλυψε ο καθηγ. Ρ. Belancourt (Πανεπιστήμιο Temple/HΠΑ) και μελετάται τεχνολογικά και αρχαιομεταλλουργικά την εποχή αυτή από ομάδα ειδικών του ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος». Η κίνηση στην αναπαράσταση της μοιάζει με κώλυρο κώνο ανώκοτο στις δύο βάσεις με κάτω διάμετρο 50 εκ., πάνω 40 εκ. και ύψος περίπου 50 εκ. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της είναι ότι φέρει περιφέρεια πολλές δεκάδες σπές διαμέτρου 2 εκ., τοποθετημένες σε αποστάσεις

1. Η «φρασιώδης» μεταλλουργική κλίμακα σε πλήρη λειτουργία κατά τη διάρκεια υπαίθριων πειραματικών προσομοίωσης της παραγωγής πρώιμου χαλκού, με βάση τα ανασκαφικά ευρήματα της ΠΙΜ-II θέσης Χρυσοκάμινο της Άνωτ. Κρήτης. Δεξιά διακρίνονται τα χειροκίνητα φούρα και τα θερμοζεύγη για τη μελέτη της εσωτερικής θερμοκρασίας.

3-5 εκ. η μία από την άλλη. Κατάλοιπα από τέτοιες καμίνους έχουν μέχρι τώρα εντοπιστεί μόνο σε πρώιμες αιγαιακές θέσεις (Ραφήνα, Κέα, Κύθως, Σέρφικος και Χρυσοκάμινο), όπως έχει αναφερθεί, άλλωστε, σε προηγούμενη σχετική αναφορά για την ίδια μελέτη από αυτή τη στήλη. Σε μια νέα σειρά υπαίθριων πειραματικών προσομοίωσης λειτουργίας της καμίνου, τα οποία γίνονται για πρώτη φορά στη χώρα μας, με πλήρη εφαρμογή «πρόισοτικών» συνθηκών (εκ. 1) αποδείχθηκε ότι με την κάμινο αυτού του είδους επιτυγχάνεται εξαιρετική απόδοση στον αποχωρισμό του μεταλλικού χαλκού από τις ενώσεις του στα χαλκούχα μεταλλεύματα.

Οι επισκέπτες του περιπτέρου της ΓΓΕΤ είχαν την ευκαιρία να περιεργαστούν από κοντά το ομόμιμα της καμίνου και να ενημερωθούν μέσω ειδικού οπτικο-ακουστικού συστήματος για μια ανατρίχτη υψηλή τεχνολογία παραγωγής χαλκού ηλικίας 4500-5000 χρόνων, που με βάση τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των ερευνηών επισημάνθηκε και εξαπλώθηκε αποκλειστικά στον αιγαιακό χώρο κατά τη διάρκεια της 3ης χιλιετίας π.Χ.

Πρόκληση και πρόταση

Η στήλη των «Αρχαιομετρικών Νέων», 15 περίπου χρόνια τώρα, συντάσσεται με πρωτοβουλία και ευθύνη της Ελληνικής Αρχαιομετρικής Εταιρείας (ΕΑΕ), που είναι το παλαιότερο και ένα από τα πιο μεγάλα και δραστήρια στην Ευρώπη επιστημονικά σωματίδια του χώρου. Μέλη της ΕΑΕ αλλά και εγγεγραμμένοι φίλοι και ενδιαφερόμενοι είναι αρκετές εκατοντάδες ειδικοί από τις θετικές επιστήμες, αρχαιολόγοι, συντηρητές και φοιτητές, Έλληνες και ξένοι, οι οποίοι ταυτόχρονα είναι τροφοδοτές της ύλης των «Αρχαιομετρικών Νέων». Τα θέματα που παρουσιάζονται στη στήλη ανταποκρίνονται σε πολλούς σκοπούς: πληροφόρηση των νέων για ευκαιρίες σπουδών, υποτροφιών και εργασίας σε θέματα Αρχαιομετρίας, προβολή σημαντικών σχετικών δραστηριοτήτων, ευρημάτων και επιτευγμάτων, ενημέρωση των ενδιαφερομένων για ανοικτές προκηρύξεις χρηματοδότησης ερευνηών, παρουσίαση νέων βιβλίων, δημοσιεύσεων, συνεδρίων και διαλέξεων, ανάθεση αρχαιομετρικών μελετών της ελ-

ληνικής και κυπριακής πολιτισμικής κληρονομιάς και έμφραση στη σημασία της βασικής αρχαιομετρικής έρευνας (π.χ. βελτίωση και επινόηση νέων τεχνικών χρονολόγησης και εφαρμογών, αναζήτηση καινοτόμων μεθόδων για ζητήματα προέλευσης, ανάπτυξη νέων εργαστηριακών «πρωτοκόλλων» στις αρχαιομετρικές μελέτες κ.ά.). Πηγή των «Αρχαιομετρικών Νέων» είναι κυρίως τα αρχεία και οι δραστηριότητες των ενεργών μελών της ΕΑΕ. Ωστόσο, η στήλη αυτή είναι φιλόδοξος χώρος παρουσίασης σημαντικών δραστηριοτήτων, προερχόμενων προπαντός από νέους συναδέλφους για θέματα σχετικά με τα προαναφερόμενα. Προσκαλούνται λοιπόν οι νέοι –και όχι μόνο– τροφοδοτές νέων «Αρχαιομετρικών Νέων» να στείλουν τα δικαιούμενα προβολής επιτεύγματά τους στον πρόεδρο του Δ.Σ. της ΕΑΕ δρ Γ. Φακορέλλι, στο e-mail yfacorellis@phl.uoc.gr ή στον αντιπρόεδρο δρ Ν. Ζαχαριά, στο e-mail zacharias@ims.demokritos.gr

Υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές στο παλαιοπεριβάλλον

Πριν από 70.000 χρόνια, δηλαδή κατά τη διάρκεια του Πλειστόκαινου, η παγκόσμια θερμοκρασία μειώθηκε δραστικά και για λίγες χιλιετίες ο πλανήτης πέρασε μια ακόμη περίοδο «ψυχρού μεσοσταδίου», γνωστό από τις ιστορικές μελέτες εδμονών ως σταδίου 4/5 ή Würm II. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που υποστηρίζουν την άποψη ότι αφορμή για την αρχή αυτού του κλιματικού συμβάντος ήταν η μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου Toba στη βόρεια Σουμάτρα, ένα από τα μεγαλύτερα ηνεία του ινδονησιακού συμπλέγματος στον Ινδικό Ωκεανό. Η έκρηξη του Toba θεωρείται η μεγαλύτερη σε παγκόσμια κλίμακα κατά τη διάρκεια των τελευταίων 2 εκατομ. χρόνων, και πιστεύεται ότι τέρμα από τη Σουμάτρα ταξίδεψαν και αποτέθηκε στην «αύλακα της Κένυας», ειδικότερα σε μια σειρά λεκανών και λιμνών που έχουν ιδιαίτερη σημασία στην εξέλιξη και τις μετακινήσεις του ανθρώπου της Μέσης και Άνω Παλαιολιθικής Εποχής. Με συνδυασμό ιζηματολογικών και παλινολογικών ερευνηών το Brunel University (Δυτ. Λονδίνο) μελετάει την περιοχή και έχει προκύψει τρεις υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές με αντικείμενα που εμπίπτουν στην ανασύσταση παλαιοπεριβάλλοντος περιοχών της Κένυας. Πληροφορίες στην ιστοσελίδα: www.brunel.ac.uk/about/acad/fle. Θα προτιμηθούν για την υποτροφία ο κάτοχος Master Παλινολογίας (ανάλυση με γυρεόκοκκους), αλλά η προκήρυξη δεν απευθύνεται αποκλειστικά σ' αυτούς.

Διάλεξη

Προσανατολισμένη στις γεωαρχαιολογικές μελέτες και στις σύγχρονες τάσεις χρονολόγησης με τις νέες τεχνικές της φωταυγείας θα είναι η διάλεξη με τίτλο «Cold light of old rocks: luminescence dating in archaeology and geology» που θα δοθεί στο ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» με προσκεκλημένο ομιλητή τον καθηγητή G. A. Wagner, τη Δευτέρα 17 Οκτωβρίου 2005. Ο καθηγητής είναι ιδιαίτερα γνωστός και αγαπητός στην Ελλάδα από τις μελέτες του Ινστιτούτου Μαξ Πλανκ για τα αρχαία μέταλλα, κι ακόμη θεωρείται ο κορυφαίος ειδικός στην Ευρώπη για θέματα χρονολόγησης με μια σειρά τεχνικών. Πληροφορίες: τηλ. 2106503316 και 2106503392 (Κέντρο «Δημόκριτος», Αγ. Παρασκευή Αττικής).

Τα Αρχαιομετρικά Νέα επιμελείται ο Γιάννης Μπισακόπου
Δρ Γεωλόγος, ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»